

VILKMERGĖS KULTŪROS LOPŠYS

Svarbios datos

Prieš 585 metus, 1435 m. rugsėjo 1 d., įvyko Pabaisko (Vilk-mergės) mūšis tarp pretendentų į LDK Didžiojo kunigaikščio sostą Žygimanto Kęstutaičio ir Švitrigailos kariuomenių.

Prieš 425 metus, 1595 m., pirmą kartą archyvuose dokumentuose paminėta Taujėnų vietovė (valsčius) ir Taujėnų dvaro vardas.

Prieš 425 metus, 1595 m., Ukmergė pirmą kartą pažymėta LDK žemėlapyje, sudarytame Gerardo Merkatoriaus.

Prieš 275 metus, 1745 m., Ukmergėje pastatyta Ukmergės Šv. Trejybės (Marijonų) bažnyčia. 1742 m. pradėta statyti. Po Antrojo pasaulinio karo uždaryta ir paversta sandėliu, vėliau santuokų rūmais. 1992 m. grąžinta tikintiesiems.

Prieš 275 metus, 1745 m., pirmą kartą vienuoliai Ukmergėje įsteigė pirmąją viešą mokyklą.

Prieš 200 metų, 1820 m., pastatyta klasicistinių formų Ukmergės Šv. apaštalo Petro ir Povilo bažnyčia.

Prieš 185 metus, 1835 m., pastatyta Ukmergės arklių pašto stotis. Iki 1973 m. šiame pastate veikė Ukmergės paštas. Nuo 2007 m. veikia gydymo įstaiga „Vilkmergės klinika“.

Prieš 180 metų, 1840 m., pastatytas dabartinės Ukmergės specialiosios mokyklos „Rytas“ pastatas (statytas kaip apskrities bajorų mokykla, vėliau jame buvo įsikūrusi „Saulės“ gimnazija, Valstybinė mokytojų seminarija).

Prieš 110 metų, 1910 m., pastatyta dabartinė Veprių Šv. Mergelės Marijos Rožančiaus Karalienės bažnyčia (architekto Vladislavo Stapulkovskio projektas).

Prieš 100 metų, 1920 m., Ukmergėje pastatyta elektros stotis.

Prieš 100 metų, 1920 m. balandžio 14–15 d., įvyko pirmieji demokratiniai rinkimai Lietuvoje ir išrinktas Lietuvos Steigiamasis Seimas, į kurį buvo išrinkti ir keli iš Ukmergės kilę žmonės: Stasys Gruodis, Petras Jočys, Vincas Meilus, Stasys Tijūnaitis.

Prieš 90 metų, 1930 m., įrengta Ukmergės pradžios mokykla Nr. 1; 1945 m. pertvarkyta į progimnaziją; 1950 m. pavadinta Ukmergės 3-iaja vidurine mokykla. 1997–1998 mokslo metais šiai švietimo įstaigai suteiktas Senamiesčio vidurinės mokyklos vardas, nuo 2002 m. tapo Senamiesčio pagrindine mokykla

Prieš 90 metų, 1930 m., Nepriklausomos Lietuvos garbei Ukmergėje pastatytas obeliskas „Lituanica Restituta“ (Nepriklausoma Lietuva). Atstatytas 1990 m. vasario 16 d.

Ukmergės Vlodo Šlaito viešosios bibliotekos inf.

Tolerancijos centro veiklų ratas

Vyko litvakų tradicinių patiekalų pristatymas.

Tekstilės klasėje – įvairūs užsiėmimai.

Atskiroje patalpoje įrengtos keramikos dirbtuvės.

Kaip Vilkmergės žydai lietuvius konkuruoja

„1928 m. vasarą Vilkmergės lietuviai, žinodami, kad Kaune yra įsteigtas Lietuvių vilnonės manufaktūros fabrikas, vadintas „Drobė“, kuris išdirba gerą, stiprią ir gražią medžiagą, pradėjo ieškoti po manufaktūros krautuves „Drobės“ fabriko dirbinių.“

Pasirodo, kad Ukmergėje jų visai nebuvo. Vilkmergės lietuviai suprato, jog jų nėra dėl to, kad to fabriko akcininkai visi yra lietuviai, o Vilkmergės manufaktūrininkai – tik kitataučiai.

Todėl pasitarę vienas prekybininkas ir siūvėjas išsiperka II rūšies patentą ir, susidėję po porą tūkstančių, parveža tik „Drobės“ fabriko dirbinių ir, susikrovę šal-

tenio popierių krautuvė, nustato kainas be užprašymo ir be derybų, imdami tik 10 proc. uždarbio. Ima pardavinėti.

Buvo pradėta prekiauti po Šv. Petro. Visą tą pusmetį prekiauta labai gerai, nors ir su mažu kapitalu. Padaryta gera apyvarta. Buvo sumetimo prekes laikyti ir toliau.

1929 m. vėl išpirktas patentas, nors ir per brangus, atsižvelgiant į manufaktūros kiekį. Paprekiavus dar porą mėnesių, kitų metų pradžioje, taip gerai ėjusi prekyba visai sustojo. Kompanionai suka, laužo sau galvas ir nežino kas atsitiko, niekaip negali suprasti priežasties; deda visas pastangas, priima dar vieną kompaniją, padidina kapi-

talą, padaugina prekių – ir vis vel-tui. Galiausiai ima teirautis žydų krautuvėse, ar neatpigo užsieninė manufaktūra. Pasirodo, kad kainos kokios buvo, tokios ir tebėra, bet paaiškėja kita priežastis: beveik visos žydų manufaktūros krautuvės užverstos „Drobės“ fabriko manufaktūra, kuri parduodama pora litų pigiau negu kaštuoja fabrike.

Mes manėme, kad tokią šunybę padarė fabrikas, žydams parduodamas pigiau negu mums. Žinoma, mums tokiomis sąlygomis, išlaikius konkurenciją vienerius metus, pridėjus kelis šimtus litų, teko prekybą nutraukti. Žydai, prekiaudami ir užsienine manufaktūra ir gerai uždirbdami, galėjo vienerius

Skaistė VASILIAUSKAITĖ-DANČENKOVIENĖ

Ukmergėje buvusioje žydų berniukų pradinėje mokykloje, 2019 metų vasarą veiklą pradėjo Tolerancijos centras. Oficialus atidarymas įvyko rugsėjo 1 dieną, tačiau lankytojus centras pakvietė dar gegužę. Apie veiklas pirmaisiais metais papasakojo Ukmergės kraštotyros muziejaus Tolerancijos centro vadyninkė Erika Buikauskienė.

Pastato istorija skaičiuojama nuo 1898 metų. Jis iškilo mecenato, garsaus Šiaulių fabrikanto Chaimo Frenkelio, kilusio iš Ukmergės, dėka. Pradinė mokykla, kurią lankė berniukai iš neturtingų žydų šeimų, čia veikė iki Antrojo pasaulinio karo. Pokariu pastatas buvo nacionalizuotas sovietų. Jame veikė dailės mokykla. Dėl avarinės būklės 2009 metais įstaiga iškelta kitur, o pastatas stovėjo nenaudojamas.

Atnaujintas pagal projektą

2017 metais Ukmergės rajono savivaldybė pradėjo įgyvendinti pastato atgaivinimo ir pritaikymo miesto bendruomenės reikmėms projektą, kol galiausiai jis pravėrė duris lankytojams. Pagal projektą planuota čia suburti miesto bendruomenę kultūriniais, edukaciniais renginiais, bendruomeninėms šventėms, pristatyti žydų ir lietuvių tautų kultūros paveldą, puoselėti damius bendruomeninius ir tautų santykius. Įkurto Tolerancijos centro administravimas ir valdymas buvo perduotas Ukmergės turizmo ir verslo informacijos centrui (TVIC), o 2019 metais, TVIC sujungus su Ukmergės kraštotyros muziejumi, Tolerancijos centras tapo muziejaus dalimi.

Pastatą prikėlus naujam gyvenimui, jame įrengtos edukacinės klasės, neformalaus ugdymo patalpos, salė, patalpos žydų bendruomenės centrui. Kultūros paveldo objekte išliko autentiškas fasadas, stogo puošmenos, vidinė struktūra, interjero spalvos, langų rėmai, vidinės durys, koklinės krosnys.

Tad veriamė paradines duris ir žengiamė į vidų.

Patalpos bendruomenei

Palypėjus laipteliais ir pasukus į kairę, pirmiausia mus pasitinka žydų bendruomenės patalpos.

Nukelta į 8 p.

metus ir pridėt „Drobės“ fabriko manufaktūrai.

Gal jiems ir nereikėdavo pridėti, nes pardavė drabužio viršų pigiau, už pamušalą ir kitokius priedus imdavo dvigubai brangiau, o pirkėjas net nesiderėdavo, nes manydavo, kad jei viršų pirko pigiau, tai, turbūt, ir viskas pigiau. Tokiu būdu uždirbdami kitataučiai suvarė lietuvius į ožio ragą. Dabar jiems niekas nekliudo, todėl dabar ir vėl „Drobės“ dirbinių nebegalima gauti, o jei ir randi kur, tai jie dvigubai brangesni.“

(„Verslas“, 1932 05 19)

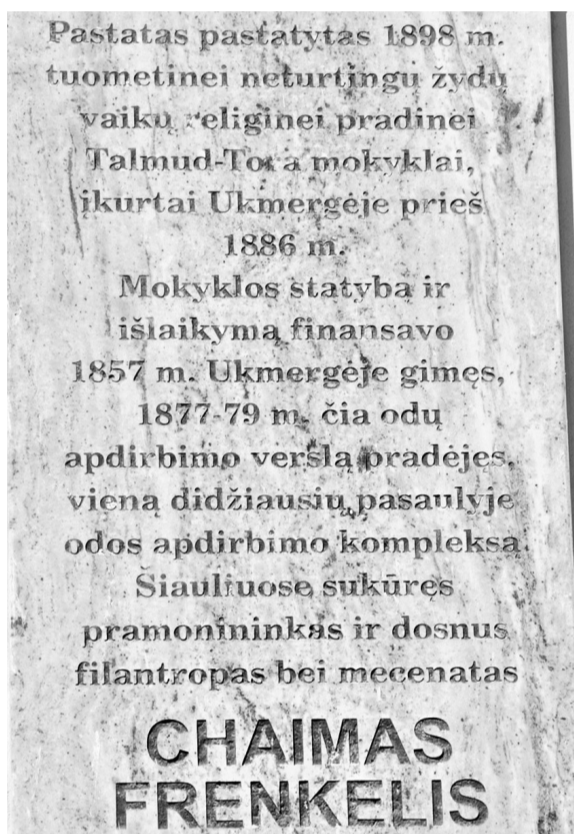
Ištrauka iš knygos „Ukmergės žydų bendruomenės istorija“

Tolerancijos centro veiklų ratas

Moterys demonstruoja tekstilės darbus.

Pastatas iškilo mecenato Ch. Frenkelio dėka. Dabar jame yra ir žydų bendruomenės patalpos.

Atkelta iš 7 p.

Čia vyksta bendruomenės narių susirinkimai, šventės. Ukmergės žydų bendruomenei šis centras yra ypatinga vieta, susijusi su jų istorija ir viena iškiliausių asmenybių Lietuvoje Ch. Frenkelio.

Įvairios veiklos

Žengdami toliau randame fotografijos studiją. Ja galima naudotis, norint surengti fotosesiją. Priemonių fotosesijoms tolerancijos centras nesuteikia, jų įsigyti tikimasi ateityje per projektus. Dabar reikia turėti savo priemones. Fotosesijų laiką būtina suderinti iš anksto. Du kartus per savaitę fotografijos studijoje vyksta neformaliojo švietimo (NVŠ) programa, kurios metu vaikai dėlioja lego.

Priešais fotostudiją, kitoje koridoriaus pusėje, yra muzikos klasė. Nuo praeitos vasaros iki pat karantino paskelbimo joje vyko individualūs perkusinės muzikos užsiėmimai neįgaliams vaikams.

Toliau – tekstilės klasė. Pusę metų kartą per savaitę joje vyko skiautinių užsiėmimai. Dar šioje klasėje buvo pinami krepšiai, surengta siūtų ir veltų lėlių paroda. Keletą kartų vyko piešimo ant šilko pamokos.

Praeinaime administracijos kabinetą, kuriame dirba vadybininkė. Ji ir yra visų Tolerancijos centro veiklų bei projektų koordinatore.

Tradiciniai patiekalai

Kitame koridoriaus gale yra maisto gaminių patalpa. Ją įveikinti stengiamasi per projektus. Centro atidarymo metu Ukmergės miesto bendruomenė „Kaimynai“ čia pristatė savo tradicinį patiekalą – kepė makutį (bulvinius blynus), kurį šventės svečiai ragavo su įvairiais padažais.

Dieviškių technologijų ir verslo mokyklos ir Ukmergės Dukstynos pagrindinės mokyklos Tolerancijos ugdymo centrų susitikimo metu čia gaminti žydiško paveldo patiekalai – plovos, silkų kapotinis, tradiciškai vadinamas „foršmaku“ ir kiti.

Šioje patalpoje vyksta ir nuolatinės veiklos. Du kartus per savaitę pagal NVŠ programą vaikai čia daro eksperimentus ir sprendžia galvosūkius. Kartą per savaitę – vyksta fotografijos būrelis.

Erdvės išnaudojamos

Kelionę po patalpas užbaigiame veidrodžių sale. Čia du kartus per savaitę vyksta šokių studijos „Domino“ pramoginių ir lavinamųjų šokių pamokos vaikams bei suaugusiems porose ir individualiai. Kartą per savaitę salėje rengiami jogos užsiėmimai. Taip pat čia vedamos kūno dizaino asmeninės treniruotės bei nirvanos užsiėmimai.

Be nuolatinių veiklų salėje vyksta ir užsakovieji renginiai – seminarai, mokymai, konferen-

jos, susirinkimai, šventės.

Kabinetus, klases ir kitos paskirties patalpas jungia koridorius. Jame rengiamos parodos. Centro atidarymo metu svečiai galėjo pamatyti žydų bendruomenės nario fotografijų parodą, pristatančią žydų tautos žmonių, gyvenusių Dieviškių vietovėje, istoriją bei kultūrą.

Vėliau buvo surengta tautodailininkės Astos Girmienės nertų lėlių paroda, pristatanti lietuvių tautinius kostiumus. Taip šiandien po Tolerancijos centro skliautais perspina dviejų tautų – lietuvių ir žydų – menas, papročiai, tradicijos.

Kiemelyje – dirbtuvės

Tolerancijos centrui priklausančioje teritorijoje atskirame namelyje yra įsikūrusios keramikos dirbtuvės. Jose vyksta užsiėmimai suaugusiems ir vaikams. Kartą per savaitę užsiėmimai vedami pagal NVŠ programą, kiti yra mokami.

Naujovė Ukmergėje – stiklo dirbinių užsiėmimai. Jie organizuojami atskiroms grupėms pagal susitarimą.

Tolerancijos centro kiemyje atidarymo metu lankytojai galėjo užsisakyti jame išaugusių ažuoliukų daigų – tris dešimtmečius čia žaliuojančio korėjietiško ažuolo sodinukų. 2019 metų Miesto šventės metu buvo įsikūrusios jaunimo veiklos. Vyko mandalų piešimas, tapyba ant vandens, svečiai buvo vaišinami turkiška kava.

Salėje vyksta įvairūs fizinio aktyvumo užsiėmimai.

Centre galima pasigaminti suvenyrų iš stiklo.

Būsiami projektai

Dauguma Tolerancijos centro veiklų sukasi nuo rudens iki pavasario, o vasarą nurimsta ar visai nutrūksta. Vadybininkė E. Buikauskienė sakė, kad centras yra atviras visoms idėjoms ir pasiūlymams. Su naujųjų medijų meno klubu „Pozityvas“ planuojama įkurti ekspozicijų erdvę.

Karantinas pakišo koją suplanuotiems projektams, dėl to nepavyko surengti tautodailininkų savaitės, skirtos Tautodailės metams paminėti. Tikimasi, kad ji įvyks rudenį.

Rugsėji planuojama įgyvendinti ir kitą projektą, kurio metu visuomenė galės susipažinti su žydų architektūros paveldu, žydiškais šventėmis bei jų tradicijomis.

Numatytas vietos veiklos grupės finansuojamas projektas 50+,

skirtas neįgaliųjų, emigrantų ir kitataučių integracijai į darbo rinką.

Planuose ir specialūs renginių, švenčių, edukacijų pasiūlymų paketai įmonėms. Bus galima užsisakyti salsos vakarą, išvyką baidarėmis ir pan.

Vadybininkė sakė, kad kuriant Ukmergės tolerancijos centrą, pagrindinis tikslas buvo didinti bendruomenės užimtumą, įveiklinant patalpas. Darbuotoja yra atsakinga už administravimą. Patalpos pagal nuomos sutartį suteikiamos kitiems veiklų organizatoriams, dauguma veiklų yra mokamos, išskyrus NVŠ programas.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

